

UOT 620.9+577.4.

**ELEKTRİK STANSİYALARI VƏ İSTİLİK ŞƏBƏKƏLƏRİNİN
İSTİLİK MEXANİKİ AVADANLIQLARININ İSTİSMARI ZAMANI
TƏHLÜKƏSİZLİK TEXNİKASI QAYDALARI**

XƏLİLOV Ç.S., ƏLİYEV V.T.

Azərbaycan elmi-tədqiqat və layihə-axtarış energetika institutu

Fəaliyyətdə olan və yenidən qurulan elektrik stansiyalarının, həmçinin istilik şəbəkələrinin, istilik məntəqələrinin və qızdırıcı qazanxanaların, yanacaq-nəqliyyat, qazanturbin və kimya sexlərinin istilik güc, mexaniki və su təchizatı avadanlıqlarının, istilik avtomatika və ölçmə qurğularını istismar edərkən, sazlayarkən və sınaqdan keçirərkən, işlərin təhlükəsizliyinin təşkili üzrə əsas qaydalar şərh olunmuşdur.

İstilikmexaniki avadanlıqlara xidmət edən mühəndis-texniki işçilər və işçi heyət üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Təqdim etdiyimiz iş, energetika sahəsində tərəfimizdən işlənib hazırlanan normativ sənəd barəsində məlumatdır. Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazananadək iqtisadiyatın bütün sahələrində olduğu kimi, energetika sahəsində də elektrik qurğularını istismar edərkən keçmiş sovetlər ittifaqı zamanından qalmış normativ sənədlərdən istifadə olunurdu. Respublikamız müstəqillik qazandıqdan sonra, xalq təsərrüfatının bütün sahələrində olduğu kimi energetika sahəsində də müstəqil hüquqi və normativ sənədlərin yenidən, yeni redaksiyada işlənməsinə zərurət yarandı. Bundan əlavə energetika sahəsində texniki vasitələrin inkişafı, yeni istehsalat və iqtisadi münasibətlərin yaranması, yeni və daha mükəmməl mühafizə vasitələrinin, yeni standartların və digər zəruri amillərin yaranması da normativ sənədlərin yeni redaksiyada işlənməsini zəruri edirdi. Elə bu səbəbdəndə Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika Nazirliyi tərəfindən 16 sentyabr 2002- ci il 18 sayılı əmrilə Azərbaycan Elmi Tədqiqat Energetika və Enerji Layihə institutuna, respublikanın Energetika kompleksi üzrə elektrik stansiyaları, elektrik şəbəkələri və digər elektroenergetika obyektləri üçün vacib olan 10 adda istismar və texniki normativ sənədlərin yeni redaksiyada işlənməsi həvalə edilmişdi.

Yeni hazırlanacaq norma və qaydalarda Beynəlxalq, Avropa və MDB ölkələri çərçivəsində tətbiq olunan dövlətlərarası normativ sənədlərin tələbləri, Azərbaycan Respublikasının «Elektroenergetika haqqında», «Energetika haqqında», «Elektrik stansiyaları haqqında», «Enerji resurslarından səmərəli istifadə olunması haqqında» qanunların və digər normativ sənədlərin tələblərinin təmin olunması tələb kimi qoyulmuşdu.

Sənəd "Ümumi müddəalar", "Təhlükəsizlik texnikasının ümumi qaydaları", "Energetika avadanlıqlarına xidmət" və "İşlərin təhlükəsizliyini təmin edən təşkilati tədbirlər" adlanan dörd

bölmədən və 11 əlavələrdən ibarətdir. "Ümumi müddəalar" adlanan birinci bölmədə Qaydaların tətbiqi sahəsi və ardıcılıqları, və ümumən işçi heyətə olan tələbatlar şərh olunmuşdur. İkinci "Təhlükəsizlik texnikasının ümumi qaydaları" bölməsində işin icrası üçün ərazi, binalar və iş yerləri barəsində, avadanlıqlara olan tələbat, avadanlıqlara xidmət, yüklərin qaldırılması və nəqli, yüklərin mexanikləşdirilmiş yüklənməsi, boşaldılması və yerlərinin dəyişdirilməsi, yüklərin əllə yüklənməsi, boşaldılması və yerlərinin dəyişdirilməsi haqqında, yardımçı vasitələrin üzərindən yüksəklikdə icra olunan işlər, qaynaq işləri və lehimləmə lampaları ilə işlər, avadanlıqların defektoskopiyası zamanı təhlükəsizlik tədbirləri, yeraltı tikililərdə və rezervuarlarda işlər barəsində, istilikmübadilə aparatlarına və boru kəmərlərinə xidmət, fırlanan mexanizmlərin təmiri, istilikizolə və sarıma işləri, kompressorlara və hava borularına xidmət və torpaq işləri barəsində ətraflı şərh verilmişdir.

Üçüncü "Energetika avadanlıqlarına xidmət" bölməsində yanacaq nəql edən avadanlıqlara xidmət, qazanxana qurğuları avadanlıqlarına xidmət, buxar turbin qurğuları avadanlıqlarına xidmət barəsində, xorlayıcı qurğulara xidmət, avadanlıqları kimyəvi təmizləmə zamanı təhlükəsizlik tədbirləri, çirkab suları təmizləyən kimya sexləri və qurğuları avadanlıqlarına xidmət, istilik şəbəkələri avadanlıqlarına xidmət, istilik avtomatika, istilik texniki ölçmə və mühafizə qurğularına xidmət və civə cihazları ilə işlər barəsində geniş məlumat verilmişdir. "İşlərin təhlükəsizliyini təmin edən təşkilati tədbirlər" adlanan dördüncü bölmədə işlərə naryad-buraxılış, sərəncam, işlərin təhlükəsizliyinə məsul şəxslər, onların hüquqları və vəzifələri barəsində, naryadın verilməsi və dəyişdirilməsi ardıcılığı, briqadanın işə buraxılması, iş zamanı nəzarət, briqadanın tərkibinin dəyişdirilməsi, işdə fasilələrin sənədləşdirilməsi haqqında, işin qurtarması, iş yerinin təhvil-qəbulu, naryadın bağlanması, podratçı təşkilatın işləri barəsində müfəssəl şərh verilmişdir.

Əlavə 1-də peşə xətəliklərinin profilaktikası, ehtimal olunan bədbəxt hadisələrin xəbərdarlığı və əməyin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə, işə qəbul olunarkən, öncədən və dövrü tibbi müayinədən keçirilməsi mütləq olan istehsalat və peşələrin siyahısı verilmişdir. Əlavə 2-də heyət üzvü hər hansı fəvqəladə vəziyyətlə üzləşdikdə, bu vəziyyətdən çıxış yolları və bu zaman zədə aldıqda, ona ilk tibbi yardımın göstərilməsi üsulları ətraflı şərh olunmuşdur. İlk yardım göstərilərkən, yardım göstərən nələri bilməli və nələri bacarmalıdır, ilk yardımın ardıcılığı, zərərçəkənin elektrik cərəyanı təsirindən xilas olunması, elektrik cərəyanı vurmuş şəxsə ilk yardım, klinik ölüm zamanı orqanizmin həyata qaytarılması, yaralanarkən, qanaxmalar zamanı, yanıqlar, donmalar, sınıqlar, çıxıqlar, əzilmələr, bağların dartılması zamanı ilk yardım, baş, onurğa zədələnərkən, çanaq sümüyü, ətrafların sümükləri sınırkən və çıxarkən, qabırğalar sınırkən ilk yardım, kənar cisim dəri altına və ya gözə düşərkən ilk yardım, istidən və günəş zərbəsindən huşunu itirərkən və ya zəhərlənərkən ilk yardım, suda batarkən ilk yardım, ilan və zəhərli cücülər sancarkən, heyvanlar dişləyərkən ilk yardım, zərərçəkənin nəqli, tənəffüs yollarına kənar cisim düşərkən ilk yardım göstərilməsi qaydaları ətraflı şərh olunmuşdur. Əlavə 3 və 4-də iş məkanı havasında zərərli maddələrin ən son yol verilən miqdarı və yanar qazların havada alovlanma həddləri göstərilmişdir. Əlavə 5-də istilik mexaniki avadanlıqlar üçün təhlükəsizlik işarələri verilmişdir. Əlavə 6-da taxtabənd və ayaqaltı körpülərin qəbulu və müayinəsi jurnalının forması verilmişdir. Əlavə 7-də çənlərdə və yeraltı qurğularda daha çox rast gəlinən partlayış təhlükəli və zərərli qazların xüsusiyyətləri şərh olunmuşdur. Əlavə 8-də enerji müəssisələrində tətbiq edilən əsas kimyəvi maddələrin xarakteristikaları və onlarla işləyərkən təhlükəsizlik tədbirləri göstərilmişdir. 9-cu və 10-cu əlavələrdə müvafiq olaraq naryad-buraxılışın və naryad və sərəncamlar üzrə işlərin qeydiyyatı jurnalının formaları göstərilmişdir. 11-ci əlavədə sənaye ələqazları üçün süzücü-uducu qutular barəsində şərh və 12-ci əlavədə isə tövsiyə xarakterli qapalı fəzaların və bağlı qabların təqribi siyahısı verilmişdir.

Sənəddə yerli şəraitə müvafiq iş rejimləri və ona uyğun mühafizə vasitələri və yardımçı vəsaitlər ətraflı şərh olunmuşdur. Sənəd çox asan anlaşılan sadə dildə tərtib olunmuşdur. İstilikmexaniki avadanlıqlara xidmət edən mühəndis-texniki işçilər və işçi heyət üçün nəzərdə tutulmuşdur.

ПРАВИЛА ТЕХНИКИ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ ЭКСПЛУАТАЦИИ ТЕПЛОМЕХАНИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ ЭЛЕКТРОСТАНЦИЙ И ТЕПЛОВЫХ СЕТЕЙ

ХАЛИЛОВ Ч. С. АЛИЕВ В. Т.

Представленные для широкого обсуждения и принятия окончательной редакции правила имеют целью разработать мероприятия для обеспечения безопасности работы различного теплосилового оборудования (основного и вспомогательного), используемого в действующих и реконструируемых тепловых сетях (в т. ч. на

электростанциях) и предназначены для инженерно-технических работников и обслуживающего персонала при их эксплуатации, ремонте, наладке и испытании.

**SAFETY REGULATIONS FOR OPERATION OF POWER PLANTS'
AND HEATING SYSTEMS' THERMAL MECHANICAL FACILITIES**

KHALILOV C. S., ALIYEV V. T.

Proposed for broad discussion and final edition the regulations are aimed at developing the arrangements for safety operation of different thermal power facilities (basic and auxilliary), which are used in operating and redesigning heating systems (including the power plants) and intended for engineers and attending personnel during the operation, repair, adjustment and test.